

Wiesław Przygoda

Przykazanie miłości bliźniego wezwaniami dla wspólnoty parafialnej

---

Studia Theologica Varsaviensia 32/2, 191-205

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WIESŁAW PRZYGODA

PRZYKAZANIE MIŁOŚCI BLIŹNIEGO WEZWANIEM DLA WSPÓLNOTY PARAFIALNEJ

Treść: Wstęp; I. Szkic teologii parafii; II. Przykazanie miłości bliźniego wezwaniem dla proboszcza i jego współpracowników; III. Odpowiedzialność katolików świeckich za realizację imperatywu miłości; IV. Pomoc materialna i duchowa.

WSTĘP

W celu coraz lepszego urzeczywistniania swego posłannictwa Kościół Chrystusowy musi sukcesywnie zgłębiać swoją tajemnicę oraz poznawać aktualne uwarunkowania swojej działalności. Wyraźnie dostrzega się dziś kryzys miłości, którym dotknięty jest świat współczesny (por. KDK 24-32; DiM 12). Nihilizm i sceptycyzm w myśleniu, indywidualizm i egoizm w działaniu, rozszerzenie prywatnej sfery życia kosztem zaangażowania społecznego i działań wspólnotowych, to tylko niektóre tendencje zaznaczające się w społeczeństwach krajów wysoko rozwiniętych. Przecistawiając się tym tendencjom postuluje się zbudowanie na fundamencie chrześcijaństwa cywilizacji miłości¹. Wielu teologów u podstaw powodzenia tego przedsięwzięcia widzi upowszechnianie miłości braterskiej jako zasady życia społecznego oraz szersze niż dotychczas zaangażowanie się Kościoła w usługę charytatywną².

Parafia należy do podstawowej struktury Kościoła. Dla ogromnej większości chrześcijan jest ona pierwszym miejscem spotkania się z Chrystusem i Jego zbawczym posłannictwem. Niniejszy artykuł ukazuje formy realizacji przykazania miłości bliźniego w parafii, dotyczy zarówno podmiotu jak i przedmiotu miłości czynnej.

¹ Por. A. N o s s o l, *Ku cywilizacji miłości. Teologia a wspólnotowy kontekst Słowa Bożego*, Opole 1984; J. Z i ó ł k o w s k i, *Chrześcijaństwo jako cywilizacja miłości na tle innych cywilizacji*, w: *Miłość miłosierna*, red. J. K r u c i n a, Wrocław 1985, s. 37-68; J. K r a s i ń s k i, *Przez wiarę, nadzieję ku cywilizacji miłości*, Sandomierz 1987.

² Zob. R. V ö l k l, *Caritas als Grundfunktion der Kirche*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, hrsg. von F. X. A r n o l d, K. R a h n e r, V. S c h u r r, L. M. W e b e r, F. K l o s t e r m a n n, Freiburg-Basel-Wien 1970-1972, Bd 1, s. 415-448; A. P a w ł o w s k i, *Caritas w parafii: akcja dobroczynna czy duszpasterstwo?* AK 85 (1993), nr 507-508, s. 272-287.

Opracowanie nie wyczerpuje rozległego tematu, lecz może stanowić podstawę do dalszych, szczegółowych rozważań o metodach organizacji działalności charytatywnej w parafii.

I. SZKIC TEOLOGII PARAFII

Parafia nie jest z ustanowienia Bożego, lecz jest wytworem Kościoła. Powstała ona w określonych warunkach historycznych i wciąż podlega dziejowym przemianom. Pierwowzoru parafii można doszukiwać się w pierwszej gminie chrześcijańskiej w Jerozolimie. Gminy tej nie można jednak identyfikować z parafią w dzisiejszym rozumieniu³. Na przestrzeni wieków struktura organizacyjna parafii ulegała daleko idącym, aczkolwiek ewolucyjnym, przemianom. Począwszy od pierwszej gminy, aż do czasów obecnych, niezmienny pozostał jedynie teologiczny i pastoralny cel parafii⁴.

Z teologicznego punktu widzenia parafia nie stanowi samodzielnego i niezależnego bytu. Jest ona częścią diecezji (DB 30) i tylko w ścisłej łączności z nią urzeczywistnia Kościół⁵. Związek parafii z diecezją zapewnia proboszcz, który reprezentuje biskupa diecezjalnego, jako najwyższego pasterza Kościoła partykularnego (KL 42). W ten sposób w parafii są obecne trzy zasadnicze elementy znaku Kościoła lokalnego: biskup w osobie prezbitera, Eucharystia oraz względnie stała społeczność ludzi (KL 42; KK 26). Toteż wydaje się, że Sobór w swoim nauczaniu dopuszcza, aby to wszystko, co zostało powiedziane o teologii Kościoła lokalnego, można było przynajmniej w sensie analogicznym odnosić również do parafii.

W świetle soborowej eklezjologii parafia jest nie tylko najmniejszą komórką Kościoła Chrystusowego, ale sama może być nazwana Kościołem Bożym i nowym Ludem przez Boga powołanym (por. KK 26; 28).⁶ Dzięki parafii Kościół staje się widzialnym znakiem zbawienia i narzędziem uświęcenia dla współpracy ludzi, zjednoczonych wokół ołtarza Słowa Bożego i ołtarza Eucharystii oraz przenikniętych mocą Ducha Świętego, który jest sprawcą wiary

³ Istotną różnicą był fakt, że na czele gminy stał biskup, a nie prezbiter. Zob. A. L. Szafrański, *W poszukiwaniu teologii parafii* RTK 12 (1969), z.3, s. 35.

⁴ Zob. R. Kamiński, *Parafia wspólnotą i instytucją. Aspekt historyczny*, RTK 32 (1985), z. 6, s. 15; tenże, *Przynależność do parafii katolickiej. Studium pastoralne*, Lublin 1987, s. 21-30; J. Majka, *Socjologia parafii*, Lublin 1971, s. 15.

⁵ Zob. W. Granaat, *Teologia diecezji*, „Studia Sandomierskie” 1 (1981), s. 158; A. Mazzoleni, *La parrocchia, ministero di Cristo e della Chiesa*, Napoli 1969, s. 17.

⁶ Zob. H. Wieh, *Konzil und Gemeinde. Eine systematisch-theologische Untersuchung zum Gemeindeverständnis des Zweiten Vatikanischen Konzils in pastoraler Absicht*, Frankfurt am Main, s. 208-212.

i miłości⁷. W gruncie rzeczy poprzez parafię chrześcijanin poznaje, czym w istocie jest Kościół⁸. Wprawdzie każda wspólnota kościelna ma wymiar powszechny, ale w życiu parafii znajduje ona najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz. Parafia jest niejako ostatecznym umiejscowieniem Kościoła (ChL 26).

Parafia jest rzeczywistością wieloaspektową. Powszechnie dostrzega się dwa podstawowe jej wymiary: instytucjonalny oraz wspólnotowy. Element pierwszy sprawia, że parafia jest rzeczywistością widzialną, konkretną, historyczną, włączoną w diecezję, podlegającą procesom przemian społecznych⁹. Na tej płaszczyźnie dostrzegamy przede wszystkim instytucje parafialne oraz hierarchicznie uporządkowaną społeczność wiernych realizującą różne zadania i funkcje. Drugi element, niewidzialny i wewnętrzny, sprawia, że parafia jest wspólnotą wiary, kultury i miłości¹⁰. Decydującą rolę w tej wspólnotcie odgrywa Jezus Chrystus i Duch Święty, od których pochodzi łaska i miłość. Zjednoczenie wierzących z Chrystusem w drodze do domu Ojca jest fundamentalnym celem wspólnoty parafialnej.

Obydwie skrótowo opisane płaszczyzny przenikają się wzajemnie i razem składają się na jedną, dynamiczną rzeczywistość parafialną. Teoretycznie obydwa czynniki zachowują swoją odrębność, ale w praktyce stapiają się ze sobą, przy czym czynnik wewnętrzny kształtuje, przemienia, rozwija oraz dynamizuje wspólnotę parafialną¹¹. Największym błędem w pojmowaniu parafii jest jej jednostronne ujęcie. Prowadzi to do zawężonego obrazu parafii, a w konsekwencji do wielu błędów w praktyce duszpasterskiej. Jeżeli przeceni się aspekt organizacyjno-instytucjonalny, zaowocuje to przesadną biurokracją i administracyjnym podejściem do funkcji spełnianych przez parafię. Jeżeli wyakcentuje się aspekt wspólnotowo-charyzmatyczny, zagrożona staje się jedność parafii z Kościołem partykularnym i powszechnym. Soborowa eklezjologia pozbawiona jest jednostronności, co w konsekwencji sprzyja prawidłowemu rozumieniu parafii¹².

⁷ Zob. S. Napierała *Teologiczne aspekty zagadnienia Kościołów lokalnych w dokumentach Soboru Watykańskiego II*, „Poznańskie Studia Teologiczne 1 (1972), s. 57-58; S. Wójcik, *Wokół odnowy wspólnoty parafialnej*, HD 42 (1973), nr 1, s. 1-6.

⁸ Zob. K. Rahnner, *Das neue Bild der Kirche*, w: *Schriften zur Theologie*, Bd 8, Einsiedeln 1967, s. 336.

⁹ Zob. R. Kamiński, *Funkcje tradycyjne i nowe parafii terytorialnej*, RTK 32(1985), z 6. s. 55; J. Krucina, *Podstawowe funkcje parafii*, w: *Dei Virtus*, red. tenże, Wrocław 1974, s. 38.

¹⁰ Zob. H. Wieh, *dz. cyt.*, s. 212; K. Lehmann, *Caritas der Gemeinde*, w: *Caritativa Diakonie der Kirche*, hrsg. von R. Völk, Aschaffenburg 1976, s. 39.

¹¹ Zob. R. Kamiński, *Funkcje tradycyjne... art. cyt.* s. 54.

¹² Zob. A. Mazzoleni, *Le strutture comunitarie della nuova parrocchia*, Roma 1973, s. 73-78; H. Wieh, *dz. cyt.*, s. 215.

Parafia jest wspólnotą wiernych powołaną dla spełniania określonych funkcji¹³. Rozróżnia się funkcje: podstawowe i uzupełniające. Funkcje podstawowe tym różnią się od uzupełniających, że w przeciwieństwie do tych drugich, są powszechne i stale obowiązujące. Ich pełnienie jest obowiązkiem każdej wspólnoty parafialnej, gdyż wprost zmierzają one do realizacji celów parafii. Jedną z funkcji podstawowych parafii jest funkcja miłości¹⁴.

II. PRZYKAZANIE MIŁOŚCI BLIŹNIEGO WEZWANIEM DLA PROBOSZCZA I JEGO WSPÓLPRACOWNIKÓW

Przykazanie miłości bliźniego, objawione w Starym Testamencie (Kpł 19,18), potwierdzone słowem i czynem przez Jezusa Chrystusa, ma charakter powszechny i ponadczasowy. Chrześcijanin realizując imperatyw miłości nie tylko potwierdza swoją przynależność do Chrystusa i Kościoła, ale daje też świadectwo posiadania życia Bożego (1 J 3,14-15). Miłość braterska jest odzwierciedleniem i kontynuacją boskiej miłości w stosunkach z bliźnimi. Bez miłości wzajemnej nie sposób podobać się Bogu i rozwijać w sobie życia Bożego.

Z teologicznego punktu widzenia parafia jawi się przede wszystkim jako wspólnota. Nie oznacza to jednak, że niweczy ona ducha indywidualizmu czy personalizmu. Parafia nie znosi osobistego udziału chrześcijanina w życiu i działaniu Kościoła. Jako najmniejsza komórka struktury społecznej Kościoła, parafia łączy element osobistego zaangażowania z formą wspólnoty eklezjalnej¹⁵. Dlatego też imperatyw miłości braterskiej odnosi się w pierwszym rzędzie do każdego chrześcijanina. Uczeń Chrystusowy ponosi osobistą i indywidualną odpowiedzialność za realizację przykazania miłości. Jednakże miejscem urzeczywistnienia miłości, pierwszym po rodzinie, jest parafia. Jeżeli mówi się o odpowiedzialności indywidualnej, to można też mówić w pewnym sensie o odpowiedzialności wspólnotowej za życie i rozwój Kościoła. Odpowiedzialność ta jest proporcjonalna do zajmowanego miejsca w hierarchicznie uporządkowanej społeczności Kościoła.

¹³ R. K a m i ń s k i funkcję parafii określa jako *zespół zadań umożliwiających z jednej strony realizację celów parafii, a z drugiej zaspokojenie potrzeb jej członków*. Zob. *Funkcje tradycyjne...*, art. cyt., s. 52; por. J. M a j k a, *dz. cyt.*, s. 53; J. K r u c i n a, *Socjologia parafii, dz. cyt.*, s. 36.

¹⁴ Zob. R. K a m i ń s k i, *Funkcje tradycyjne...*, art. cyt., s. 57; L. A. S z a f r a ń s k i, *art. cyt.*, s. 33.

¹⁵ Zob. H. W i e h, *dz. cyt.*, s. 195-196; R. K a m i ń s k i, *Przynależność do parafii...* *dz. cyt.*, s. 25.

Przykazanie miłości bliźniego jest w pierwszym rzędzie wezwaniem dla proboszcza oraz ewentualnie dla zespołu księży pracujących w parafii. Są oni przedstawicielami biskupa i na nich spoczywa główna odpowiedzialność za budowanie Kościoła w tej części diecezji, w której piastują swój urząd (KK 28). Osobisty przykład Chrystusa oraz organiczna więź z Najwyższym Kapłanem Nowego Przymierza, zobowiązuje każdego prezbitera do świadectwa miłości. Braterska miłość i rzeczywiste więzy przyjaźni winny cechować relacje prezbiterów ze swoim biskupem (DB 28; DK 7; 15). Podobnie w duchu braterstwa i miłości winni odnosić się do siebie nawzajem księża, zwłaszcza współpracujący ze sobą w jednej wspólnocie parafialnej (DK 8).¹⁶

W nauczaniu soborowym posługa kapłańska ukazana jest jako troska o budowanie wspólnoty braterskiej w parafii¹⁷. Posługiwanie duszpasterskie odnosi się bowiem nie tylko do każdego chrześcijanina z osobna, lecz jest zaangażowaniem w formowanie autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej (DK 6). Prezbiterzy są dłużnikami wszystkich i do wszystkich winni zwracać się z szacunkiem i miłością. W odniesieniu prezbiterów do świeckich winna urzeczywistniać się relacja miłości i służby. Posługa pasterska domaga się postawy zaufania, wrażliwości, współczucia i wielkodusznej troski o każdego członka wspólnoty parafialnej, a najbardziej o dystansujących się od życia parafialnego i o tych, którzy nie rozpoznali jeszcze Chrystusa jako swego Zbawiciela (DK 9)¹⁸. Szczególnej uwadze kapłanów powierza Sobór osoby biedne i słabe oraz chore i umierające w parafii (por. DK 6). One potrzebują najwięcej troski i pomocy. Podobnie Kodeks Prawa Kanonicznego, omawiając obowiązki proboszcza, jego szczególnej trosce powierza „biednych, cierpiących, samotnych, wygnanców oraz przeżywających szczególne trudności” (kan. 529, § 2).

Ważnym zadaniem prezbiterów jest prowadzenie powierzonych im wiernych do takiego zjednoczenia w miłości, aby oni sami obdarzali się nawzajem czcią i miłością braterską (por. 12,10). Powyższe zadanie można określić jako przenikanie ducha miłości w świadomość i styl życia wspólnoty parafialnej. Środkami realizacji powyższego zadania jest nauczanie, liturgia i osobiste świadectwo duszpasterza. Od tego, w jakim stopniu potrafi on wykorzystać

¹⁶ Zob. R. Kamiński, *Wspólnotowość życia prezbiterium parafialnego*, w: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*, red. B. Bejze, Warszawa 1983, s. 678-688.

¹⁷ Por. F. Blachnicki, *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 1, Lublin 1970, s. 296-298.

¹⁸ Zob. R. Völkl, *dz. cyt.*, s. 427.

powyższe narzędzia, zależy rozbudzenie ducha miłości oraz gotowości do niesienia spontanicznej pomocy wszystkim potrzebującym. Nieporozumieniem byłoby bowiem oczekiwanie pomocy od organizacji charytatywnych na każde żądanie i w każdej najdrobniejszej potrzebie. Elementarne służby muszą być realizowane indywidualnie lub zespołowo przez samą wspólnotę parafialną¹⁹.

W dziele nauczania kapłani reprezentują Chrystusa, który jest pierwszym nauczycielem i wychowawcą swojego Ludu. Mandat Chrystusa odnośnie do nauczania jest oczywisty, a obejmuje on nie tylko słowa, ale też gesty, czyny i postawę Mistrza z Nazaretu (Mt 28,20). *Uccie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem*, oznacza również: *uccie je zachowywać przykazanie miłości*. Dlatego soborowy dekret wzywa kapłanów do takiej troski o wiernych, aby każdy z nich *został doprowadzony w Duchu Świętym do rozwoju swego własnego powołania zgodnie z Ewangelią, do szczerej i czynnej miłości (...)*. *Należy także pouczać, aby chrześcijanie nie żyli tylko dla siebie, lecz aby według wymagań nowego prawa miłości, każdy tak jak otrzymał łaskę, służył nią drugiemu* (DK 6). Duszpasterz musi wykorzystać wszelkie możliwe formy nauczania, z katechezą i przepowiadaniem homilijnym na czele, aby wzbudzać i ożywiać w swoich podopiecznych świadomość stałej odpowiedzialności za swoich braci. Ewangelia Chrystusa musi dotrzeć w najbardziej utajone zakamrki biedy i nędzy ludzkiej²⁰. Jednym z celów przepowiadania parafialnego jest zachęta do wszelkich dzieł miłości (KL 9). Wartość przepowiadania można natomiast mierzyć tym, w jakim stopniu faktycznie pobudza ono do miłości, wzmacnia ją i pogłębia²¹.

Drugim ważnym środkiem budowania braterskiej wspólnoty w parafii jest liturgia, a zwłaszcza niedzielna liturgia eucharystyczna²². Pogłębione życie liturgiczne w parafii prowadzi do umocnienia poczucia wspólnoty (KL 42). Z Eucharystii wypływa zobowiązanie do miłości braci oraz duch służby tym, za których Chrystus złożył swoje życie w ofierze. W Eucharystii ma swoje korzenie i podstawę duch wspólnoty braterskiej (DK 6). Obowiązkiem duszpasterzy jest takie sprawowanie Eucharystii, aby doświadczenie komunii, wyniesione z kościoła, znajdowało swoje potwierdzenie i dopełnienie w życiu

¹⁹ Zob. K. Lehmann, *dz. cyt.* s. 52.

²⁰ Zob. *Tamże*, s. 46.

²¹ Zob. J. Charytański, *Parafia wspólnotą przekazu wiary i życia chrześcijańskiego*, w: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1981, s. 209-225; R. Kamiński, *Przynależność do parafii...*, *dz. cyt.* s. 124.

²² Por. L. Balter, *Rola liturgii w życiu wspólnoty parafialnej*, w: *Powołanie człowieka*, *dz. cyt.*, s. 386-398; tenże, *Wspólnototwórcza rola liturgii*, w: *Człowiek we wspólnocie Kościoła*, red. tenże, Warszawa 1979, s. 251-268.

parafii. Trzeba tak wychowywać uczestników Eucharystii, aby prowadziła ona do poczucia odpowiedzialności za braci, do różnych dzieł miłości i pomocy wzajemnej (DK 6). Nie ma gorszego świadectwa o parafii, jak uśmiercona posługa charytatywna²³. Jak bowiem może wspólnota parafialna sprawować Ucztę Miłości każdego dnia, jeżeli w tej samej wspólnocie ktoś cierpi głód, samotność, albo brakuje komuś elementarnej pomocy w chorobie i cierpieniu? Przeżywanie Eucharystii w duchu i prawdzie zbliża do siebie ludzi i czyni wspólnotę chrześcijańską coraz bardziej zażyłą. Jej członkowie są wrażliwi na tyle, że potrafią dostrzec każdą najbardziej ukrytą i dyskretną potrzebę współbrata oraz wyjść jej naprzeciw, bez oglądania się na interwencję jakiejś instytucji czy organizacji.

Trzecim środkiem kształtowania parafii przez wiarę i miłość w braterską wspólnotę, na wzór pierwszej gminy w Jerozolimie, jest osobiste świadectwo duszpasterza, przejawiające się w stylu życia i posługiwania oraz w osobistym zaangażowaniu w działalność charytatywną²⁴. Osobisty przykład miłości i troski o ubogich jest świadectwem najbardziej przekonującym i mobilizującym parafian do współpracy w budowaniu wspólnoty parafialnej. Sobór wzywa kapłanów, aby urzeczywistniali ducha ubóstwa, który jest wyrazem miłości bliźniego i podstawą solidarności z ubogimi tego świata. Każdy kapłan, a zwłaszcza proboszcz, powinien wspierać akcje charytatywne również ze swoich dochodów (por. kan. 222. §). Dawniej przypominano kapłanom o tym, aby przynajmniej część, tzw. *bona superflua*, oddawali na cele charytatywne. Św. Brunon z Segni (+1123) ostrzegał: *Wszystkie bowiem bogactwa są niegodziwe, które są przetrzymywane przez skąpstwo, lub które nie są wydawane sprawiedliwie (...). Wtedy zaś wydajesz je w sposób słuszny, gdy zachowujesz dla siebie tylko tyle, ile ci wystarcza, a resztę rozdajesz potrzebującym*²⁵. Słowa te w pierwszym rzędzie winni odnieść do siebie kapłani, bo nic tak nie szkodzi budowaniu wspólnoty parafialnej jak bogactwo i chciwość.

Przeciwnie zaś, dobrowolne ubóstwo i troska o biednych, jest najlepszym sprzymierzeńcem budujących wspólnotę. Papież Jan Paweł II wzywa kapłanów, aby nad zaspokojenie fundamentalnych potrzeb ludzkich nie przedkładali bogatego wystroju świątyń i drogocennych parametrów liturgicznych przeznaczonych do kultu Bożego. Uważa nawet, że niekiedy *może okazać się konieczne*

²³ Zob. K. Lehmann, *dz. cyt.*, s. 47.

²⁴ Zob. S. Wójtowicz, *Realizacja miłości obowiązkiem każdego katolika*, HD 34 (1978), s. 10-11.

²⁵ Cytuję za: *Karmię was tym, czym sam żyję. Ojcowie Kościoła komentują Ewangelie niedzielne roku C*, opr. M. Śtarowieyski Warszawa 1984, s. 261.

sprzedanie tych dóbr, aby dać chleb, napój, odzież i dom temu, kto jest ich pozbawiony (SRS 31). Skromne życie i służebna postawa osób duchownych wskazuje na żywą więź z samym Chrystusem, który *ogolocił samego siebie, przyjmawszy postać sługi* (Flp 2,7).

Sobór Watykański II wyraźnie zachęca prezbiterów do owocniejszej współpracy ze świeckimi (por. KK 30; 33; 41; DA 10; 25; DM 21). Współdziałanie i współodpowiedzialność duchownych i świeckich jest konieczna zwłaszcza w duszpasterstwie. Apostolstwo, które zakresem swym obejmuje również działalność charytatywną, wymaga harmonijnej współpracy prezbiterów z osobami świeckimi przede wszystkim w obrębie parafii²⁶. Sobór zachęca świeckich, aby we wszelkich poczynaniach apostołskich przyzwyczaili się działać w ścisłej jedności ze swoimi kapłanami (DA 10). Z kolei kapłani mają uznawać i dostrzegać zarówno posługi, jak i charyzmaty świeckich, i tak je ukierunkowywać, aby służyły dobru wspólnej parafii (KK 30). Budowanie wspólnoty braterskiej w parafii wymaga w pierwszym rzędzie uznania przez kapłanów godności katolików świeckich oraz właściwego im udziału w posłannictwie Kościoła. Duszpasterze muszą się wsłuchać uważnie w głos ludzi świeckich, przyjąć po bratersku ich pragnienia, uznać ich specyficzne doświadczenia, aby tym lepiej rozpoznać znaki czasów i uwzględnić je w działalności duszpasterskiej parafii (DK 9).

Istnieją różne sposoby konkretyzacji współpracy kapłanów z katolikami świeckimi w obrębie parafii. Jednym z nich jest współdziałanie na forum parafialnej rady duszpasterskiej, której powołanie zaleca Sobór.²⁷ Jej głównym celem jest współpraca duchowieństwa i ludzi świeckich w dziele ewangelizacji i uświęcania, a także dobroczynności i pracy społecznej (DA 26). Nawet w ogólnych wskazaniach dokumentu soborowego można dostrzec wysoką rangę działalności charytatywnej. Działalność ta powinna zajmować proporcjonalnie dużą część dyskutowanych na forum rady zagadnień pastoralnych. Korzystając z doświadczeń niemieckich i zaleceń synodu diecezji niemieck-

²⁶ Zob. K. Wojtyła, *Udział świeckich w życiu parafii*, w: *Dei Virtus*, dz. cyt., s. 81-88; K. Jandziszek, *Świeccy w parafii*, CTh 45 (1975), nr 3, s. 128-193; G. Słęzak, *Współodpowiedzialność świeckich za Kościół, diecezję i parafię*, „Czesztochowskie Studia Teologiczne” 8 (1980), s. 205-212; R. Kamiński, *Przynależność do parafii...*, dz. cyt., s. 143.

²⁷ Zob. S. Wójtowicz, *Posoborowa koncepcja rady duszpasterskiej w parafii*, HD 49 (1980), nr 3, s. 199-205; W. Sokołowski, *Rady duszpasterskie w świetle dokumentów Kościoła*, „Życie i Myśl” 25 (1975), nr 6, s. 13-20; R. Kamiński, *Powołanie i funkcjonowanie Parafialnej Rady Duszpasterskiej*, AK 70 (1977), nr 412, s. 278-293; tenże, *Rady duszpasterskie we Włoszech znakiem odnowy eklezjalnej*, ChS 10 (1978), nr. 66, s. 82-94; N. Karsznia *Rady duszpasterskie w archidiecezji krakowskiej*, ChS 11 (1979), nr 7, s. 48-58; J. Gręźlikowski, *Rady parafialne w prawie kanonicznym i w życiu parafialnym*, HD 61 (1992), nr 2-3, s. 90-98.

kich można stwierdzić, że rada parafialna powinna przyczyniać się do budowania żywej wspólnoty, urzeczywistniającej zbawcze posłaniecwo Kościoła wobec świata²⁸.

Rada ma wspierać proboszcza nie tylko trafnymi spostrzeżeniami, ale też wspomagać go w posługiwaniu duszpasterskim. Zadaniem rady jest między innymi popieranie działalności charytatywnej oraz pomoc w koordynacji inicjatyw i akcji pomocy realizowanych przez różne organizacje, stowarzyszenia i grupy w obrębie parafii. Rada powinna być platformą dialogu wewnątrzparafialnego i miejscem konkretnych decyzji o charakterze pastoralnym (ChL 27)²⁹. Jeżeli w radzie zasiadają przedstawiciele wszystkich frakcji, organizacji, stowarzyszeń i grup działających w parafii, to decyzje podejmowane w tym gremium powinny być najbardziej trafne i skuteczne w praktyce. Rada parafialna wydaje się być najszerszą, choć nie jedyną, platformą współpracy proboszcza z wiernymi³⁰.

Ważnym miejscem współdziałania proboszcza ze świeckimi i ponoszenia współodpowiedzialności za duszpasterstwo parafii jest parafialny zespół charytatywny. W tym wypadku współpraca jest ściśle skoncentrowana na konkretnych przedsięwzięciach charytatywnych. Formą współpracy mogą być też osobiste kontakty duszpasterza z pojedynczymi wiernymi. Czasem jest to jedyny skuteczny sposób rozwiązania jakiegoś problemu we wspólnocie parafialnej.

III. ODPOWIEDZIALNOŚĆ KATOLIKÓW ŚWIECKICH ZA REALIZACJĘ IMPERATYWU MIŁOŚCI

Przykazanie miłości bliźniego jest wezwaniem zaadresowanym do każdego chrześcijanina. Dzisiaj nikt już nie podważa tezy, że świeccy stanowią integralną część Chrystusowego Ciała, którym jest Kość-

²⁸ Zob. Räte und Verbände, w: *Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland*, Freiburg-Basel-Wien 1989, Bd I, s. 659; P. Nordheues, *Aufbau lebendiger Gemeinde. Bedeutung und Aufgabe der Pfarrcaritas*, w: A. Zug, *Christus, Kirche, Caritas*, Dresden 1984, s. 171 ns.; por. *Der Pfarrgemeinderat. Struktur, Spiritualität, Funktion, Organisation*, hrsg. von W. Zauner, Wien-Freiburg-Basel 1972.

²⁹ Zob. J. Krucina, *Dialog w parafialnym urzeczywistnianiu Kościoła*, „Colloquium Salutis” Wrocławskie Studia Teologiczne, 6(1974), s. 201-222; T. Górski, *Parafia dialogu*, „Życie i Myśl” 26 (1976), nr 1, s. 1-12.

³⁰ Por. J. Majka, *Współdziałanie i odpowiedzialność w duszpasterstwie*, HD 36(1967), nr 4, s. 231-238; W. Sobczyk, *Nowe struktury duszpasterskie we współczesnym Kościele*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1 (1973), s. 147-156.

ciół³¹. Przez samo wejście do Kościoła stają się oni uczestnikami potrójnej misji Chrystusa i sprawują Jego posłannictwo w Kościele i świecie (KK 31). Specyfika posłannictwa świeckich polega na tym, że uczestnicząc w powszechnym kapłaństwie, nie przestają oni żyć i działać w świecie. Tylko oni mogą być „solą ziemi” i „zaczynem” wszędzie tam, gdzie Kościół hierarchiczny jest nieobecny³². Powołanie świeckich polega w istocie na pociąganiu innych do świętości poprzez przykład swego życia. Podstawową ich misją jest ukazywanie Chrystusa poprzez świadectwo wiary, nadziei i miłości oraz dążenie do przepojenia duchem ewangelicznym porządku doczesnego (KK 33; DA 2).

Do działalności apostołskiej upoważnia katolików świeckich sakrament chrztu i bierzmowania, a w zakresie życia rodzinnego również sakrament małżeństwa. Błędem, przed którym ostrzega papież, jest „klerykalizacja” świeckich. Jej źródłem jest zamazywanie różnic pomiędzy kapłaństwem służebnym i powszechnym oraz zbyt dowolna interpretacja słów: „posługa” i „zastępstwo” (ChL 23). Tymczasem Kościół jest społecznością komplementarną, organicznie zwartą, w której wszyscy pełnią specyficzne i wzajemnie dopełniające się funkcje. Trzeba pamiętać, że uczestnictwo duchownych i świeckich w jedynym kapłaństwie Jezusa Chrystusa różni się nie tylko stopniem, ale też istotą (ChL 22). Istnieją rozmaite posługi, urzędy i funkcje, które mogą spełniać świeccy czyniąc to jednocześnie w zgodzie ze swoim powołaniem³³. Adhortacja apostołska „Ewangelii nuntiandi” wlicza cały szereg płaszczyzn życia i działania Kościoła, właściwych aktywności świeckich (EN 70).

Świadectwo miłości i braterstwa stanowi jeden z istotnych wymiarów apostołstwa świeckich w Kościele. Miłość bliźniego jest najbardziej bezpośrednią, powszechną i zwyczajną formą przepojenia duchem chrześcijańskim porządku doczesnego (DA 2; ChL 41). Zaangażowanie katolików świeckich w służbę miłości we wspólnocie parafialnej nabiera charakteru praktycznego i konkretnego, a obok wymiaru indywidualnego uwydatnia się jego wymiar wspólnotowy. Każdy bowiem parafianin osobno i wszyscy razem są zobowiązani do

³¹ Podstawy działalności świeckich w Kościele zostały opracowane na Soborze Watykańskim II (KK 30-38; DA). Jednak wciąż żywy w teologii problem roli i miejsca świeckich w Kościele podjął w 1987 roku Synod Biskupów. Owoce tego synodu zostały zawarte w Adhortacji Apostołskiej – *Christifideles Laici* ogłoszonej przez papieża J a n a P a w ł a II dn. 30. 12. 1988 roku.

³² R. V ö l k l, *dz. cyt.*, s. 430; S. S z y m e c k i, *Wierni świeccy w Kościele i świecie*, „Znaki Czasu” 1988, nr 10, s. 11-23.

³³ Por. A. L i è g è, *Uczestnictwo świeckich w apostołstwie Kościoła*, w: *Nowy obraz Kościoła po Soborze Watykańskim II*, red. B. L a m b e r t, Warszawa 1968, s. 305-313.

ureczywistniania miłości bliźniego oraz różnorodnych form apostołstwa charytatywnego³⁴.

Miłość jest największym darem Ducha Świętego danym dla budowania wspólnoty Kościoła (por. 1 Kor 13,13). Pojmowana czynnie i służebnie wspiera ludzką solidarność, uwrażliwia na całokształt potrzeb ludzkich oraz ożywia całą wspólnotę (ChL 41). W parafii istnieje duże zapotrzebowanie na miłość praktykowaną zarówno przez pojedyncze osoby jak też małe wspólnoty. Żadne instytucje publiczne i organizacje społeczne nie zaspokoją wszystkich potrzeb ludzkiej nędzy. Niekiedy wydaje się, że im bardziej instytucje te intensyfikują swoją działalność i rozbudowują struktury organizacyjne, tym bardziej rośnie zapotrzebowanie na bezpośrednią pomoc osobową. Swoistym paradoksem jest, że w krajach zachodnich, gdzie funkcjonują wyspecjalizowane instytucje opieki społecznej, spotyka się najwięcej ludzi samotnych. Toteż należy popierać wszelkie formy wolontariatu, przyjmując postać bezinteresownego służenia ludziom, zwłaszcza najbardziej potrzebującym i zapomnianym (ChL 41). Ten typ apostołstwa, w którym pierwszoplanową rolę odgrywają katolicy świeccy, trzeba szczególnie cenić, popierać i rozwijać we wspólnotach parafialnych³⁵.

Przykazanie miłości bliźniego jest szczególnym wezwaniem i zadaniem dla małżeństw i rodzin katolickich (KDK 47-52). Małżeństwo i rodzina stanowią pierwszą i podstawową płaszczyznę apostołskiego zaangażowania katolików świeckich (por. ChL 40). Posłannictwo małżonków katolickich polega w gruncie rzeczy na ureczywistnianiu miłości małżeńskiej, następnie na budowaniu rodziny w duchu wspólnoty miłości oraz na dawaniu świadectwa innym rodzinom i światu³⁶. Wszystko, co istotne w rodzinie, co zapewnia jej szczęście i pomyślny rozwój, opiera się na miłości. Rodzina, która słusznie nazywana jest „Kościołem domowym” (por. KK 11), to pierwsza szkoła miłości Boga i bliźniego. W niej też dzieci powinny otrzymać podstawowe wychowanie do apostołatu. Dzieci w rodzinach katolickich winny nauczyć się, jak kochać Boga oraz jak miłować bliźnich. Od najmłodszych lat winny one być uwrażliwione na godność każdego człowieka oraz na materialne i duchowe niedomogi współbraci (DA 30; KK 35; DWCH 1; 3). Apostolat małżonków ma

³⁴ Por. *Pastorale 2. Handreichung für den pastoralen Dienst, Caritas und Diakonie*, Mainz 1974, s. 24-25.

³⁵ Por. B. Pyla k, *Laikat i jego apostołstwo w świetle dokumentów II Soboru Watykańskiego*, ZNKUL 19 (1967), nr 1, s. 38; S. N a g y, *Świeccy w Kościele w XX lat po Soborze*, „Znaki Czasu”, nr 10, s. 3-10.

³⁶ Zob. A. P o t o c k i, *Rodzina a parafia*, ChS 12 (1980), nr 7-8, s. 37-49; R. V ö l k l, *dz. cyt.* s. 432

niezwykle znaczenie dla pomyślnego rozwoju społeczeństwa i Kościoła. Powszechnie akceptowana jest bowiem prawda, że „przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę” (FC 86).

Rodzina jako pierwsza i podstawowa wspólnota osób winna być przedmiotem szczególnej troski całej parafii (por. KDK 24). W każdej parafii żyją rodziny, które nie są samowystarczalne pod wieloma względami. Wystarczy wspomnieć tu o rodzinach rozbitych, niepełnych, o matkach samotnie wychowujących dzieci, następnie o rodzinach wielodzietnych, dotkniętych bezrobociem, alkoholizmem czy jeszcze innym rodzajem nędzy. Przedmiotem szczególnej troski wspólnoty parafialnej winny być też rodziny więźniów, kryminalistów, chuliganów³⁷. Nie sposób w powyższym zestawieniu pominąć rodzin osób niepełnosprawnych i chorych. Lista rodzin wymagających wsparcia na pewno nie została wyczerpana, ale najważniejsze jest, by taka lista powstała faktycznie w parafialnej wspólnotie miłości. Do charytatywnego zakresu apostołstwa małżonków należy też zaliczyć adopcję opuszczonych lub osieroconych dzieci, pomoc wychowawczą innym małżonkom, a także troskę o starszych członków rodzin (DA 11)³⁸.

Miłość chrześcijańska wzywa całą wspólnotę parafialną do szczególnej służby wobec ludzi chorych i niepełnosprawnych. Choroba fizyczna i psychiczna wydaje się być wciąż najcięższą i najbardziej powszechną postacią ludzkiego cierpienia (ChL 53). Zadaniem parafii jest przywrócenie chorym należnego im miejsca w Kościele i społeczeństwie. Wielką pomoc dla chorych jest regularnie niesiona poługa sakramentalna, ale ona sama nie wystarczy. Trzeba dążyć do tego, aby osoby chore i cierpiące z biernego podmiotu miłości stawały się coraz bardziej podmiotem czynnym i odpowiedzialnym za dzieło zbawienia, tak w parafii, jak i w Kościele powszechnym. Istnieje wiele możliwości uaktywnienia chorych w dziele ewangelizacji. Można tutaj wymienić modlitwę, pokutę oraz świadectwa na temat swego cierpienia, wiary, miłości i miłości³⁹.

Ludzie świeccy mogą przyczynić się również do większej integracji chorych ze zdrowymi na szerokiej płaszczyźnie życia społecznego⁴⁰.

³⁷ Zob. R. Rak, *Realizacja miłosierdzia w działalności Kościoła*, w: *Dives in misericordia. Tekst i komentarze*. Lublin 1983, s. 221.

³⁸ Zob. R. Völkl, *dz. cyt.*, s. 433.

³⁹ Zob. Jan Paweł II, *List apostolski „Salvifici doloris”*, nr. 3; por. M. Pałowski, *Duszpasterstwo chorych w parafii wielkomejskiej*, w: *W trosce o niepełnosprawnych*, red. J. Kudasiwicz, Łódź 1981, s. 116-124; W. Kacz, *Co parafia ma dać chorym i starym*, w: *Tamże*, s. 50-59; P. Jewłowicki, *Co chorzy dają parafii*, w: *Tamże*, s. 60-70.

⁴⁰ Zob. M. Bruckmüller, *Integration der Behinderten in die Gemeinde*, w: *Diakonie der Gemeinde, dz. cyt.*, s. 80-87; H. Uihlein, *Behinderte in der Gemeinde*, „Lebendige Seelsorge” 27 (1976), H. 6. s. 424-427.

Chodzi o to, aby chorzy i niepełnosprawni nie czuli się wyobcowani ze społeczeństwa ludzi zdrowych. Trzeba im pomóc w ich możliwie pełnym rozwoju, również na płaszczyźnie intelektualnej, kulturalnej, zawodowej i sportowo-rekreacyjnej. Chorzy pragną wszechstronnych spotkań nie tylko we własnym kręgu, ale też wspólnie z ludźmi zdrowymi. Wspólnota parafialna ma wiele możliwości wyjścia naprzeciw potrzebom swych braci niepełnosprawnych. Różne są także sposoby integracji chorych ze zdrowymi: wycieczka, pielgrzymka, spotkanie towarzyskie, wieczornica literacka, zawody rekreacyjne itp. Podstawą powodzenia tych przedsięwzięć jest przede wszystkim przełamanie dystansu i lęku ludzi zdrowych przez lepsze poznanie niepełnosprawnych. Zbyt częstą bowiem postawą zdrowych parafian jest stanie z boku oraz brak zaangażowania. Niestety, ignorancją graniczącą niemalże z magicznym podejściem do ludzkich nieszczęść, wciąż znajduje posłuch w naszym społeczeństwie. Dlatego czasem potrzebna jest swoiste „odmitologizowanie” postaw osób zdrowych wobec niepełnosprawnych w parafii.

IV. POMOC MATERIALNA I DUCHOWA

Od strony przedmiotu, pomoc charytatywną, jakiej udziela potrzebującym wspólnota parafialna, można podzielić na materialną i duchową. Pomoc materialna jest konieczna wszędzie tam, gdzie występują niedomogi spowodowane różnymi przyczynami, a potrzebujący nie są w stanie sprostać im o własnych siłach. Najczęstsze są następujące przyczyny powodujące braki materialne: choroba, trwałe kalectwo, starość, alkoholizm, narkomania, kataklizmy ekologiczne, wojna, terroryzm, przemoc. Wspólnota parafialna jest zobowiązana pomóc w zaspokojeniu podstawowych potrzeb egzystencjalnych wszystkim potrzebującym braciom i siostram. Na miarę swoich możliwości parafia winna być też otwarta na niesienie pomocy poza swoimi granicami, zwłaszcza jeśli z takim apelem zwróci się Caritas diecezjalna lub Caritas Polska.

W udzielaniu pomocy materialnej należy dążyć do samowystarczalności potrzebującego w przyszłości. Niekiedy bowiem sam potrzebujący mógłby sobie pomóc, ale jeszcze tego nie potrafi. Toteż „pomoc ku samopomocy” jest dążeniem optymalnym działalności charytatywnej, chociaż w wielu wypadkach jest to stan nieosiągalny (DA 8; KDK 69)⁴¹. Drugim kierunkiem działań pomocowych jest troska o rozwój człowieka. Nie można zatrzymać się tylko przy

⁴¹ Zob. L. U n g a r, *Caritas und Diakonie in Pfarre, Diözese und Weltkirche*, w: *Diakonie der Gemeinde*, dz. cyt., s. 76; R. V ö l k l dz. cyt., s. 447.

pomocy doraźnej, trzeba mieć na uwadze pełny rozwój osoby, grup i warstw społecznych (por. PP 44).

Wspólnota parafialna musi być otwarta na świadczenie pomocy również pozamaterialnej⁴². Często mówiąc o biedzie, mamy na uwadze niedostatki materialne, a tymczasem nędza ma różne wcielenia. Biedni są ci, którzy przeżywają egzystencjalne załamanie, depresję, lęk przed innymi, którzy są nieporadni życiowo, nie potrafią się bronić, dochodzić swoich praw. Biedni są także ludzie chorzy i załamani psychicznie, zniewoleni nałogiem alkoholizmu lub narkomanii. Biedni są ludzie przeżywający kryzysy małżeńskie i rodzinne, cierpiący na wewnętrzną pustkę, dezintegrację i samotność. Życie ujawnia coraz to nowsze przejawy nędzy duchowej, psychicznej i społecznej. Tego typu problemy są również wezwaniem dla wspólnoty parafialnej. Kościół przychodzi z pomocą powyższym potrzebującym na drodze sakramentalnej i pozasakramentalnej. W zakresie tej drugiej, organizuje m.in. specjalistyczne poradnie psychologiczne, małżeńsko-rodzinne, trzeźwościowe i inne. W wielu przypadkach potrzebna jest pomoc fachowa, a nawet kliniczna, ale istnieje wiele prozaicznych sytuacji, w których pomocą może być dobre słowo, otwarte serce, okazana życzliwość przez członka rodziny czy sąsiada. Każdy parafianin musi być wrażliwy i uczulony na widok człowieka potrzebującego pomocy. Poszkodowanemu pod Jerychem pomógł Samarytanin nie dlatego przecież, że był przedstawicielem instytucji charytatywnej, ale dlatego, że tamtędy właśnie przechodził (por. Łk 10, 33).

Przykazanie miłości bliźniego jest wezwaniem dla całej parafii, zarówno dla jej przywódców duchowych, jak też dla przedstawicieli laikatu. Z realizacji powyższego przykazania na co dzień nikt nie może być wyłączony. We wspólnocie parafialnej każdy jest przedmiotem i podmiotem miłości. Przykład samego Chrystusa wytycza każdemu we wspólnocie konkretne zadania apostolskie. Bez zaangażowania całej parafii w budowanie braterskiej wspólnoty miłości nie sposób zrealizować Chrystusowego zalecenia⁴³. Nie można też uspokajać sumienia działaniem instytucji i organizacji charytatywnej czy publicznej opieki społecznej, gdyż wszyscy jesteśmy wezwani do służby i miłości braterskiej. Ewangeliczne przykazanie miłości jest ostatecznie wołaniem o parafię, która faktycznie byłaby wspólnotą miłości⁴⁴.

⁴² Zob. E. T e w e s, *Diakonie in der Gemeinde*, w: *Koinonia, Kirche und Brüderlichkeit*, Wien 1968, s. 129 ns; M. I l n i c k a, *Notatki o chorych w Kościele*, „Znak” 33 (1981), z. 3, s. 1044-1050.

⁴³ Por. H. S c h ü r m a n n, *Gemeinde als Bruderschaft*, w: *Ursprung der Gestalt* hrsg. von H. S c h ü r m a n n, Düsseldorf 1970, s. 61-73.

⁴⁴ Zob. J. T u r o w i c z, *Parafia wspólnotą miłości*, „Tygodnik Powszechny” 29 (1979), nr 40, s. 1-2.

Le commandement d'amour du prochain comme un appel pour la communauté de la paroisse

Résumé

L'article est devenu au cours des recherches du modèle optimal de la paroisse. L'auteur voit un tel modèle dans la paroisse qui est comprise comme la communauté fraternelle de la charité. Dans cette communauté, le commandement d'amour est un appel aussi pour les prêtres que pour les hommes laïques. Personne n'est éliminé de la réalisation ce commandement chaque jour. Ensuite chaque homme est le sujet et aussi le objet de la charité. Chaque membre de la paroisse a besoin du secours et aussi, lui même, il peut aider aux autres.

Il est évident que l'activité des organismes caritatifs de l'Eglise est absolument nécessaire. Ces derniers temps, la pauvreté se présente sous de multiples formes. Donc, il faut bien organiser le secours au niveau de la paroisse. Dans ce domaine, on trouve aussi un grand champ d'activité pour des groupes paroissiaux, et pour des communautés de renouveau de l'Eglise. Mais, le plus important c'est la pratique de la charité dans la sphère privée des chrétiens. Il s'agit surtout d'un témoignage de la charité dans la vie quotidien. Il est absolument nécessaire que l'Eglise soit toujours le signe d'amour pour tout le monde.

Wiesław Przygoda